

<https://doi.org/10.31891/PT-2024-1-6>

УДК 159.9:359

Оксана ХУРТЕНКО

кандидат психологічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

<https://orcid.org/0000-0002-2498-1515>

e-mail: kseniaxyrtenko@gmail.com

Світлана БУЧАЦЬКА

кандидат психологічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла

Коцюбинського

<https://orcid.org/0000-0001-6063-5858>

e-mail: svitusik@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ІМІДЖ КОМАНДИРА КУРСАНТСЬКОГО ПІДРОЗДІЛУ

У статті здійснюється теоретичне вивчення психологічних умов, що впливають на імідж командира курсантського підрозділу. З'ясовано, що імідж командира курсантського підрозділу свідчить про вміння, знання, компетентність офіцера, а також цінності, якими він керується у професійній діяльності. Проаналізовано критерії вибору моделей поведінки командира підрозділу. Визначено місце та роль іміджу в процесі управління військовим колективом. Виділено групу внутрішніх та зовнішніх умов, що являють собою поєднання психологічних і соціально-психологічних умов.

Окреслено перспективи подальшої розробки ефективних психологічних підходів щодо формування іміджу командира підрозділу.

Ключові слова: командир підрозділу, психологічні умови, імідж командира, зовнішні та внутрішні умови, стиль керівництва.

Oksana KHURTENKO, Svitlana BUCHATSKA,

Vinnitsia State Mykhailo Kotsiubynskyi Pedagogical University

PSYCHOLOGICAL CONDITIONS AFFECTING THE IMAGE OF THE CADET UNIT COMMANDER

The article undertakes a theoretical examination of the psychological conditions influencing the image of a cadet unit commander. It is revealed that the image of the cadet unit commander reflects the officer's skills, knowledge, competence, as well as the values guiding their professional activities. The criteria for selecting models of the commander's behavior are analyzed, namely: the behavior model must align with the goals of the military organization and the officer; comply with laws and norms accepted in society; embody moral impeccability; be adaptable to complex situations; and include a self-critical evaluation of one's behavior model.

The article defines the place and role of the image in the process of managing a military team. A group of internal and external conditions is identified, representing a combination of psychological and socio-psychological factors. The psychological features of the

commander's image are outlined: proximity to genuinely professionally significant qualities of the unit commander; limitations on the impact of the image within the framework of the target (professional) group united by common activities; conformity of the image with the nature of military activities, expectations, and traditions accepted in the military environment; constraints on choosing alternative, "non-typical" behavioral models for a military leader; diverse perceptions of the role and position of the unit commander among different categories of military personnel; dependence of the unit commander's image on the results of the unit's service and combat activities; alignment with established legal, social norms, and rules of military etiquette.

The prospects for further development of effective psychological approaches to shaping the image of the unit commander are outlined.

Keywords: *unit commander, psychological conditions, commander's image, external and internal conditions, leadership style.*

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Розвиток психологічного ресурсу військового керівника стає вимогою та невід'ємною умовою, що дозволяє офіцеру ефективно управляти військовим колективом. Однією із складових цього ресурсу є імідж, який може стати опорою для здійснення запланованих ним рішень. Працюючи над удосконаленням свого іміджу, офіцер підвищує культуру ділового спілкування, оптимізує взаємодію своїх підлеглих. Імідж командира курсантського підрозділу свідчить про вміння, знання, компетентність офіцера, а також цінності, якими він керується у професійній діяльності. Крім цього, імідж офіцера тісно пов'язаний із державним інститутом, складовою якого є військова організація, де на практиці реалізується ставлення держави до людини.

Дослідження Ю. Костенко та В. Малюга показало, що 46% офіцерів мають імідж, суперечливий за своїми характеристиками в уявленнях військовослужбовців [11]. Існуюча думка про цих офіцерів суперечлива, що ускладнює їх взаємини з іншими військовослужбовцями та відбивається на кар'єрі. Офіцери не припускають це, не розуміючи причин, внаслідок яких це відбувається, продовжуючи повторювати помилки, яких можна було уникнути, якщо звернути увагу на реакцію оточення, правильно її проінтерпретувати та змінити модель своєї поведінки. Тому в діяльності командира з керівництва підрозділом стають все більш затребуваними навички управління враженням для створення позитивного іміджу, що сприяє кар'єрному та професійному зростанню офіцера.

Аналіз досліджень та публікацій

Проблемі створення іміджу присвячені дослідження численних авторів, які нею займаються в різних галузях психології. Політична психологія, психологія реклами, маркетингу, мистецтва – це не повний перелік напрямів психологічної науки, що розглядають проблему

формування ефективного іміджу. Початок цих досліджень відноситься до робіт зарубіжних авторів (Дж. Бергер, П. Берд, С. Блек, Дж. Браун, Б. Брюс, А. Лібіна, Р. Хофф, Е. Фромм, Б. Швабе та ін.), які присвятили їх розгляду іміджу політика, бізнесмена. Інші автори (Б. Джі, А. Дейян, Б. Карлоф, Ф. Котлер, М. Мескон, Х. Маккей, Лі Якокка) досліджували імідж банку, фірми, компанії, організації.

У вітчизняній літературі до середини 90-х років проблемі формування іміджу приділялася недостатня увага. Разом з тим, вітчизняні дослідження останнього часу значно розширили наукове уявлення про принципи, механізми формування іміджу політика [1], бізнесмена [14], педагога [13], лікаря [9].

У даний час у військовій психології досить глибоко вивчені стилі прийняття рішень офіцерами, психологічні фактори в керівництві особовим складом підрозділу, стиль керівництва командира курсантського підрозділу. Розглянуто проблему підготовки офіцерів до керівництва на основі персоналізації навчально-виховного процесу та формування здібностей до самоврядування.

Проблема визначається необхідністю подолання командиром підрозділу труднощів адекватного сприйняття підлеглими управлінської діяльності, розширення його психологічного ресурсу, що підвищує ефективність керівництва підрозділом. Разом з тим, робіт, які мають своїм предметом дослідження психологічні умови, що дозволяють удосконалювати імідж командира курсантського підрозділу, майже немає. Відсутні конкретні рекомендації щодо управління процесом удосконалення іміджу в умовах військової служби.

Привертає увагу той факт, що імідж командира підрозділу формується багато в чому завдяки досягненню позитивного результату в спільній діяльності. Успіх позитивно забарвлює у свідомості підлеглих якості, раніше виявлені командиром. Завдяки цьому, його імідж насичується позитивними характеристиками і набуває потенціалу впливу, заснованого на високому ступені ймовірності досягнення поставленої ним мети. У зв'язку з цим рівень довіри до рішень командира зростає, підвищується впевненість у діях підлеглих, що в цілому підвищує ефективність управління.

Формулювання цілей статті

Мета статті – на основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначити психологічні умови, що впливають на позитивний імідж командира курсантського підрозділу.

Виклад основного матеріалу

Функціонування військової організації, де діяльність людей здійснюється в умовах, коли дії кожного учасника жорстко задані, приписані, накладає особливий відбиток на відносини між військовослужбовцями. Формуються ці відносини, з одного боку, керівником у сфері його впливу (влада) та у «полі» його впливу (авторитет), за допомогою прийняття спільних цілей, завдань спільної діяльності. З іншого боку, сам керівник потрапляє в об'єктивні відносини відповідальної залежності, які утворюються між різними підрозділами та службами ієрархічних рівнів організації. Імідж командира підрозділу містить інформацію про вдалі дії командира, які є прикладом, зразком поведінки для курсантів. Зважаючи на це, необхідно виділити такі критерії вибору моделей поведінки [12]:

- модель поведінки має відповідати поставленим цілям військової організації та самого офіцера;
- відповідати законам і нормам, прийнятим у суспільстві;
- уособлювати собою моральну бездоганність;
- перебувати в єдності зі складною обстановкою, ситуацією.

Крім того, командир підрозділу повинен мати самокритичну оцінку власної моделі поведінки.

У зв'язку з цим необхідно докладніше зупинитися на місці та ролі іміджу в процесі управління військовим колективом. Психологія управління вивчає відносини людей організації, коли учасники спільної діяльності пов'язані взаємною залежністю і відповідальністю, як перед законом, так і один перед одним. Особливе місце в організації займає керівник, здатний, завдяки наявним у нього управлінським ресурсам активно впливати на відносини, що формуються в колективі.

Як стверджує М. Глущенко [5], командир підрозділу, як один із головних елементів у системі управління, активно залучений у процес управління військовим колективом. Керівництво, організація, планування, контроль і мотивація – все це функції управління, здійснюючи які, командир підрозділу вибудовує певні управлінські відносини зі своїми підлеглими. Здійснення цих функцій відбувається у вигляді комунікативної структури організації. І місце іміджу командира підрозділу у цій структурі, на перетині її комунікативних зав'язків, де відбувається активний обмін інформацією та оцінка результатів спільної діяльності.

Імідж у системі управління відіграє значущу роль у підвищенні ефективності управління військовим колективом. Функціонування комунікативної мережі організації багато в чому залежить від комунікативних здібностей командира від того, яким чином він реагує

на інформацію, що надходить і як він її використовує. Завдяки організуючому початку у побудові управлінських відносин, імідж командира підрозділу впливає на процес обміну інформацією, сприяє усуненню дефіциту інформації, необхідної для прийняття рішення, підвищуючи цим ефективність управління [4; 15].

Окремі науковці [2; 6; 8] стверджують, що позитивний імідж впливає на формування соціальної установки готовності до виконання управлінського рішення, наказу чи розпорядження. Успіх у діяльності викликає у підлеглих бажання ідентифікувати себе з командиром, приймати та розділяти його норми та цінності, а з рештою, наслідувати і слідувати певній моделі поведінки. Імідж готує комунікаційний процес, а потім бере участь у ньому, забезпечуючи взаємозв'язок переконання та комунікації, тим самим змінюючи установки та регулюючи поведінку об'єкта.

Проблема впливу психологічних умов на процес формування іміджу в даний час вивчена недостатньо, через те, що робіт, які мають їх предметом свого дослідження, на даний час майже немає.

І. Ковальська [10] зазначає, що формування іміджу командира курсантського підрозділу відбувається під впливом особливих умов, що діють у військовій організації у процесі активної взаємодії з підлеглими.

Під психологічними умовами вдосконалення іміджу командира підрозділу розумілося різноманіття психологічних феноменів та явищ, вплив яких зумовлює та створює передумови його позитивного сприйняття [7].

Досліджуючи різноманіття психологічних умов, ми дійшли висновку, що вони поперемінно, різноспрямовано впливають на формування та вдосконалення іміджу командира підрозділу. При цьому, як правило, одночасно діє комбінація умов, яка може надавати як позитивний, так і негативний вплив. Серед цього різноманіття виділяються дві відносно стійкі сукупності умов. Це дозволило класифікувати їх на групу внутрішніх і зовнішніх умов, які являють собою поєднання психологічних і соціально-психологічних умов.

На основі професійно важливих якостей нами виділено групу внутрішніх (особистісних) психологічних умов, що впливають на вдосконалення іміджу командира курсантського підрозділу:

- готовність офіцера до професійного самовдосконалення та саморозвитку, його мотивація на досягнення вищого рівня професійної ідентифікації;
- розвиток офіцером рефлексивно-перцептивних умінь, навичок педагогічної проникливості, антиципації, самопрезентації;

– здатність ефективної самопрезентації у процесі управління військовим колективом.

На нашу думку, група внутрішніх умов може бути основою для вдосконалення іміджу командира підрозділу, зважаючи на існуючу можливість впливу на них методами соціально-психологічної корекції, що дозволяють розвинути в офіцерів навички та вміння ефективної самопрезентації.

Група зовнішніх умов, що надає не менший вплив на формування та вдосконалення іміджу командира підрозділу, складається з трьох підгруп: індивідуальних, групових і професійно-діяльнісних умов. Ця сукупність умов схильна лише до опосередкованого впливу з боку командира, у зв'язку з цим, ми відносимо її до зовнішньої групи. У тому числі, перша підгрупа (професійно-діялісна) включає такі соціально-психологічні умови:

– усвідомлення курсантами цілей, завдань військової організації;

– усвідомлення курсантами ролі та місця командира в управлінні підрозділом.

Соціально-психологічні умови цієї підгрупи пов'язані з особливостями військової діяльності, її впливом на процес сприйняття командира підрозділу. Чільне місце в цій підгрупі займає усвідомлення курсантами цілей, завдань військової організації, що пов'язано з фундаментальними цінностями та особистісними смислами кожного, які визначили вибір професії, потім законів, які організують та описують процедуру діяльності та задають соціальні норми поведінки. Закони, інструкції, накази та настанови регламентують і встановлюють певний тип відносин в організації, задають критерії оцінки діяльності кожного її учасника.

Психологічні умови цієї підгрупи тісно взаємопов'язані з соціально-груповою підгрупою, яка складається з таких умов:

– усвідомлення та прийняття курсантами цінностей, норм і традицій армійського середовища;

– визнання курсантами соціальної значимості командира курсантського підрозділу;

– готовність курсантів змінювати своє уявлення (думку) про свого командира;

– прийняття курсантами моделі поведінки командира підрозділу, його стилю керівництва та спілкування.

Ця підгрупа соціально-психологічних умов тісно пов'язана з менталітетом військовослужбовців, що є системою поглядів, оцінок,

норм і умонастроїв, заснованих на наявних у суспільстві знаннях і віруваннях, що задають специфічну ієрархію цінностей.

Менталітет військовослужбовців багато в чому визначає і соціальні установки що сприяють формуванню готовності курсантів змінювати своє уявлення про командира. У цілому соціально-психологічні установки можуть розглядатися як програма ситуаційної поведінки військовослужбовця стосовно учасників спільної роботи і характеру протікання самої діяльності.

У процесі спільної діяльності формуються установлені способи колективного вирішення певних проблем, які утворюють традиції військового колективу. Традиції виконують функцію підтримки рівноваги у соціальній системі, зведення до мінімуму тенденцій, які ведуть до руйнації колективу, сприяють виробленню стилю співробітництва, взаємного пристосування посадових осіб для реалізації загальних групових цілей.

Важливою соціально-психологічною складовою, яка перебуває у тісному взаємозв'язку з традиціями, виступає згуртованість військового колективу.

На думку Г. Бондарева та П. Круть [3], згуртованість можна визначити як соціально-психологічне явище, в якому реалізується високий рівень розвитку взаємовідносин воїнів у морально-політичній, військово-професійній та міжособистісній сферах спільної діяльності.

Дія соціально-психологічних умов цієї підгрупи багато в чому залежать від функціонуючих у військовій організації комунікаційних мереж і зв'язків, які є стійкими каналами руху інформації всередині військового колективу. Завдяки обміну різномірною інформацією у колективі виробляється загальна оцінка дій командира, якостей його особистості.

Використання командиром особливостей функціонування комунікативної структури організації сприяє об'єктивній подачі інформації з кращих комунікаційних каналів, із залученням осіб, здатних сформулювати необхідне ставлення до його дій. Третя підгрупа включає такі психологічні умови:

- прагнення (бажання) курсанта наслідувати, бути схожим на командира;
- готовність курсанта позитивно приймати накази та розпорядження командира підрозділу;
- близькість уявлень курсанта про реального командира та його «ідеальний» образ.

Таким чином, вплив психологічних і соціально-психологічних умов суттєво скорочує час на формування та зміну іміджу військового

керівника. Тим часом, необхідно зазначити, що вплив командира на зовнішні умови обмежений, через те, що він зачіпає глибинні основи свідомості підлеглих, їх ціннісно-смыслову сферу та менталітет загалом. Вплив на ці фундаментальні психологічні утворення потребує значних зусиль як командування і виховних органів військових інститутів, так і державних структур. Необхідність цієї роботи очевидна, але тривала за часом і потребує цілого комплексу заходів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Таким чином, виділення психологічних і соціально-психологічних умов, а також умов військової діяльності, дозволили визначити психологічні особливості іміджу командира підрозділу: наближеність до реальних професійно важливих якостей особи командира підрозділу; обмеженість впливу іміджу рамками цільової (професійної) групи, об'єднаної спільною діяльністю; відповідність іміджу з характером діяльності очікуванням і традиціям, прийнятим у військовому середовищі; обмеженість вибору інших, «не типових» військового керівника моделей поведінки; різноманітні уявлення про роль та місце командира підрозділу у різних категорій військовослужбовців; залежність іміджу командира підрозділу від результатів службово-бойової діяльності підрозділу; співвіднесеність із заданими юридичними, соціальними нормами та правилами військового етикету.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробці практичних рекомендацій і тренінгових програм для створення позитивного іміджу командира курсантського підрозділу.

Література

1. Акаймова А. Політичний імідж та основні його характеристики. Політичний менеджмент. 2009. №5. С. 29-35.
2. Алещенко В. І. Імідж Збройних Сил України: Сутність, стан та напрями формування. *Наука і оборона*. 2007. № 3. С. 35-44.
3. Бондарев, Г. В., Круть П. П. Основи військової психології: навч. посіб. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 272 с.
4. Воробйова І. В. Типи іміджу військовослужбовця Національної гвардії України. *Габітус*. 2021. Випуск 27. С. 178-188.
5. Глущенко М. О. Психологічні аспекти управління військовим колективом в бою. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип.24. С. 28-32.

6. Гончаренко О. Л. Соціальний статус, престиж та імідж збройних сил: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2011. № 8. С. 44-54.
7. Данилов В. Особливості формування іміджу Збройних Сил України. *Політичний менеджмент*. 2009. №5. С. 88-95.
8. Досяк М. І. Імідж військовослужбовця внутрішніх військ, як чинник психологічної безпеки населення. *Формування корпоративного іміджу сил охорони правопорядку як чинника психологічної безпеки* : Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (Україна, м. Харків, 10 листопада 2011 року). Х. : Академія внутрішніх військ МВС України, 2011. С. 14-18.
9. Кир'язова О. В. Актуалізація комунікативної компетентності майбутніх медиків як важливої складової іміджу лікаря. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. Випуск 93. С. 58-64.
10. Ковальська І. Е. Формування позитивного професійно-особистісного іміджу як умова забезпечення особистої безпеки прикордонника. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2011. Вип.9. С. 110-119.
11. Костенко Ю. І., Малюга В. М. Формування іміджу Збройних Сил України: проблеми та перспективи. *Вісник Національного університету оборони України*. 2011. № 3(22). С. 213-219.
12. Маравська К. І. Нормативність поведінки курсанта закладу вищої освіти МВС України: теоретичні аспекти проблеми. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2019. Вип.1. С. 43-57.
13. Хуртенко О. В. Структура професійного іміджу молодого педагога та фактори, що впливають на його формування. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2017. Вип. 21. С. 194-203.
14. Шевченко В. С. Роль і місце іміджу керівника в ефективному управлінні сучасної організації. *Менеджмент и менеджер*. 2017. № 9. С. 96-107.
15. Шумейко А. П. Соціально-психологічні аспекти визначення поняття іміджу ЗСУ. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. №5(38). С. 228-234.

References

1. Akayomova A. (2009). Politychnyy imidzh ta osnovni yoho kharakterystyky [Political image and its main characteristics]. *Politychnyy menedzhment – Political management*, 5, 29-35 [in Ukrainian].
2. Aleshchenko V.I. (2007). Imidzh Zbroynykh Syl Ukrainy: Sutnist', stan ta napryamy formuvannya [Image of the Armed Forces of Ukraine: Essence, state and directions of formation]. *Nauka i oborona – Science and defense*, 3, 35-44 [in Ukrainian].
3. Bondarev H.V., & Krut' P.P. (2020). *Osnovy viys'kovoyi psykholohiyi [Basics of military psychology]*. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Vorobyova I.V. (2021). Typy imidzhu viys'kovosluzhbovtstva Natsional'noyi hvardiyi Ukrainy [Types of image of a serviceman of the National Guard of Ukraine] *Habitus – Habitus*, 27, 178-188 [in Ukrainian].
5. Hlushchenko M.O. (2018). Psyskholohichni aspekty upravlinnya viys'kovym kolektivom v boyu [Psychological aspects of managing a military team in battle]. *Sotsial'no - humanitarnyy visnyk – Social and humanitarian bulletin*, 24, 28-32 [in Ukrainian].
6. Honcharenko O.L. (2011). Sotsial'nyy status, prestyzh ta imidzh zbroynykh syl: problemy ta shlyakhyy yikh rozv'yazannya [Social status, prestige and image of the armed forces: problems and ways to solve them]. *Visnyk Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho – Bulletin of the National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise*, 8, 44-54 [in Ukrainian].
7. Danylov V. (2009). Osoblyvosti formuvannya imidzhu Zbroynykh Syl Ukrainy [Peculiarities of image formation of the Armed Forces of Ukraine]. *Politychnyy menedzhment – Political management*, 5, 88-95 [in Ukrainian].
8. Dosyak M.I. (2011). Imidzh viys'kovosluzhbovtstva vnutrishnikh viys'k, yak chynnyk psykholohichnoyi bezpeky naseleння [The image of a serviceman of the internal forces as a factor in the psychological safety of the population]. *Formuvannya korporatyvnoho imidzhu syl okhorony pravoporyadku yak chynnyka psykholohichnoyi bezpeky – Formation of the corporate image of law enforcement forces as a factor of psychological safety: Materialy naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu* (pp. 14-18). Kharkiv: Akademiya vnutrishnikh viys'k MVS Ukrainy [in Ukrainian].
9. Kyr'yazova O.V. (2023). Aktualizatsiya komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutnikh medykyv yak vazhlyvoyi skladovoyi imidzhu likarya [Updating the communicative competence of future doctors as an important component of the doctor's image]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova – Scientific journal of M.P. Drahomanov NPU*, 93, 58-64 [in Ukrainian].
10. Koval'ska I.E. (2011). Formuvannya pozytyvnoho profesiyno-osobystisnoho imidzhu yak umova zabezpechennya osobystoyi bezpeky prykordonnyya [Formation of a positive professional and personal image as a condition for ensuring the personal safety of a border guard]. *Problemy ekstremal'noyi ta kryzovoyi psykholohiyi – Problems of extreme and crisis psychology*, 9, 110-119 [in Ukrainian].
11. Kostenko YU.L., & Malyuha V.M. (2011). Formuvannya imidzhu Zbroynykh Syl Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Formation of the image of the Armed Forces of Ukraine: problems and prospects]. *Visnyk Natsional'noho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 3(22), 213-219 [in Ukrainian].
12. Maravs'ka K.I. (2019). Normatyvnist' povedinky kursanta zakladu vyshchoyi osvity MVS Ukrainy: teoretychni aspekty problemy [Normative behavior of a cadet of a higher education institution of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: theoretical aspects of the problem]. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy – Bulletin of the National Academy of the State Border Service of Ukraine*, 1, 43-57 [in Ukrainian].
13. Khurtenko O.V. (2017). Struktura profesiynoho imidzhu molodoho pedahoha ta factory, shcho vplyvayut' na yoho formuvannya [The structure of the professional

image of a young teacher and the factors affecting its formation]. *Problemy ekstremal'noyi ta kryzovoyi psykholohiyi – Problems of extreme and crisis psychology*, 21, 194-203 [in Ukrainian].

14. Shevchenko V.S. (2017). Rol' i mistse imidzhu kerivnyka v efektyvnomu upravlinni suchasnoyi orhanizatsiyi [The role and place of the manager's image in the effective management of a modern organization]. *Menedzhment i menedzher – Management and manager*, 9, 96-107 [in Ukrainian].

15. Shumeyko A.P. (2018). Sotsial'no-psykholohichni aspekty vyznachennya ponyattya imidzhu ZSU [Socio-psychological aspects of defining the concept of the image of the armed forces]. *Teoriya i praktyka suchasnoyi psykholohiyi – Theory and practice of modern psychology*, 5(38), 228-234 [in Ukrainian].